

Formarea de competențe: o necesitate pentru societatea secolului XXI?

Motivația Audierii Publice

Context general

În ultimii 20 de ani s-au făcut numeroase schimbări în învățământul pre-universitar. Impactul numeroaselor experimente susține afirmația că acest sector este departe de a fi reformat. Conform rapoartelor Băncii Mondiale, una dintre principalele probleme ale României este calitatea slabă a sistemului educațional. *Sunt voci autorizate care susțin că printre indicatorii cei mai importanți pentru nivelul sistemului educațional dintr-o țară sunt rezultatele la testele internaționale.* În ultima vreme s-au amplificat discuțiile în spațiul public despre această stare de lucruri, iar un pas spre reformarea învățământului s-a făcut deja prin elaborarea de către guvern a legii educației. Din această lege amintim trei propuneri care au legătură cu demersul de față: cele 8 competențe cheie, definite în Cadrul european de referință¹, evaluările naționale ale elevilor după modelul testelor internaționale și un alt tip de evaluare periodică a profesorilor. Concluzia generală a dezbaterilor din ultimele luni menționează că pentru a produce o schimbare esențială în educație este necesar ca în învățământul pre-universitar accentul să se mute de la transmiterea de informații către formarea de competențe.

Context specific

Legea educației nu oferă decât cadrul general pentru o reformă. Prevederile care privesc forma de finanțare a învățământului sau alegerea conducerii școlilor/liceelor cresc șansele ca sistemul educațional să devină eficient. Dar nu sunt puțini cei care consideră că succesul reformei depinde în foarte mare măsură de implicarea directă, concretă și consistentă, în elaborarea unor pași legislativi mai tehnici; unul dintre ei este cel de explicitare a modalităților concrete de dobândire a competențelor cheie din învățământul preuniversitar. Adoptarea lor n-a depins însă de elaborarea sau nu a unei noi legi a învățământului. Acestea începuseră să fie incluse de câțiva ani în programele școlare. Dar, din păcate, introducerea lor a fost în mare parte formală (în cazul matematicii și fizicii, cel puțin). În urma unei analize efectuate de SAR a ultimelor programe școlare, propuse de Ministerul Educației în vara acestui an, s-a constatat:

- competențele cheie sunt doar introduse în lege și programe, fără vreo explicitare clară. Ceea ce ar trebui să se înțeleagă prin ele rămâne să decidă fiecare profesor;

¹ A se vedea pentru detalii link-ul

http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/oj/2006/l_394/l_39420061230en00100018.pdf

În alte țări găsim denumiri diferite: în Noua Zeelandă – „essential skills”; în Marea Britanie „core skills”; în Australia – „Mayer key competencies” etc.

- competențele cheie nu sunt conectate cu seturile de competențe generale, conținuturi și atitudini pe care le reglementează programele școlare. Mai precis, cele din urmă s-au schimbat prea puțin după introducerea competențelor cheie în programele școlare.

Analizii și experții în domeniu consideră că educației îi revin două mari funcții:

- de a produce competențe necesare dezvoltării societății în întregul său;
- de a identifica și cultiva abilitățile individuale pentru ca fiecare persoană „să-și maximizeze potențialul”, cum spunea Aristotel.

Deși inițial cele două funcții erau legate, cu timpul s-a produs o distanțare tot mai mare între ele, transformându-se în două paradigme educaționale.

Prima paradigmă, centrată pe transmiterea de informații, determină profesorii să se concentreze pe elevii foarte buni, celorlalți acordându-li-se mai puțină atenție. Această abordare are drept consecință practică generarea unei largi mase de indivizi mediocri.

Cea de-a doua paradigmă urmărește dezvoltarea maximală a potențialului fiecărui elev în parte, dar nu neaparat cu scopul de a satisface nevoile imediate de forță de muncă ale societății. Școala vizează, în primul rând, dezvoltarea unor abilități generale pe baza cărora vor putea fi dezvoltate mai târziu competențe speciale atât în învățământul liceal vocațional și în cel universitar, cât și prin intermediul a ceea ce se numește „lifelong learning”. Această paradigmă s-a dezvoltat mult în țările vestice. În ultimii ani, țări din zona Asia-Pacific au început să se îndrepte tot mai mult spre cea de-a doua paradigmă; este vorba despre Australia, Noua Zeelandă, Coreea de Sud sau China. Ele se află deja acum printre țările cu sistemele de educație cele mai performante. Dincolo de urmărirea discuțiilor din UE cu privire la competențele cheie, ar trebui ținut cont și de ceea ce se întâmplă în țările amintite mai sus.

Conform unei analize comparative realizată de Scottish Qualification Authority, competențele sunt de 4 mari tipuri², după cum urmează:

- abilități ce țin de învățare, analiză și adaptabilitate.;
- creativitatea, capacitatea de inovație și abilitățile antreprenoriale;
- abilitățile ce țin de activitățile desfășurate la locul de muncă;
- abilitățile interpersonale (capacitatea de comunicare, abilitățile ce țin de lucrul în echipă etc.)

Deși în multe țări se pune accentul pe primele două tipuri, există tendința să se țină tot mai mult cont și de celelalte două. Dezvoltarea ultimelor două tipuri de competente susține, sprijină și optimizează funcționarea diferitelor structuri sociale din care facem parte. Formarea, cu precădere, a ultimului tip de abilități depinde foarte mult de valorile și atitudinile transmise elevilor.

În țările cu sisteme de educație performante **societățile profesionale** existente au avut un rol foarte important în procesele de reformă, lucru care, din păcate, s-a petrecut mai puțin în România. În asemenea societăți găsim profesioniști de top, care au lucrat în cele mai prestigioase laboratoare de cercetare sau universități din străinătate și care sunt interesați de reformarea școlii de la noi. Eforturile lor au început să se materializeze în analize comparative și studii, dintre care nominalizăm:

- martie 2008, Institutul Național de Fizică și Inginerie Nucleară „Horia Hulubei” a organizat workshop-ul *Pentru Excelență în Știința Românească*; o bună parte dintre participanți au fost membrii societăților profesionale din domeniul științelor.
- mai 2009, Societatea Academică din România a lansat proiectul *Cum predăm științele exacte în școală? O propunere de reformă*. La începutul lui iulie 2009, tot în cadrul proiectului au fost trimise la CNCEIP câteva obiecte la noile programe școlare (pentru matematică și fizică) lansate spre dezbateri de ministere; la

² Scottish Qualification Authority - *Key competencies: some international comparisons*

http://www.sqa.org.uk/files_ccc/Key_Competencies.pdf. OECD propune în [The Definition and Selection of Key Competencies](#) o altă împărțire a lor.

mijlocul lunii august 2009, a făcut public un policy brief care cuprindea o analiză comparativă a celor două proiecte de lege aflate în dezbateră publică.

Având în vedere complexitatea detaliilor necesar a fi elaborate pentru o reformă reală a educației, prezenta audiere publică își propune să contribuie la soluționarea modalităților concrete de dobândire a 3 dintre competențele cheie europene, toate legate destul de mult de predarea științelor exacte, și anume:

- a) competențe fundamentale de matematică, științe și tehnologie;
- b) competențe de a învăța pe tot parcursul vieții;
- c) competențe digitale.

Pentru a fi în pas cu nivelul la care s-a ajuns cu înțelegerea și reglementarea lor pe plan internațional, orice demers de detaliere a acestor competențe și în România trebuie să țină cont de pașii efectuați deja în alte țări cu educație performantă.

Prezenta audiere publică își propune să identifice răspunsuri și soluții argumentate la următoarele întrebări majore:

● Care dintre următoarele tipuri de abilitati sunt prioritare acum în școala românească:

- a) cultivarea abilităților individuale ale elevilor? Motivați.
- b) competențele necesare dezvoltării societății în întregul său? Motivați.
- c) ambele. In ce raport? Motivați.

● Cum vor fi afectate competențele generale, conținuturile și atitudinile pe care le reglementează programele școlare prin introducerea competențelor cheie?

● Cum va contribui fiecare dintre științele exacte la dobândirea celor trei competențe cheie?

● Cum vor fi convinși elevii de importanța învățării pe tot parcursul întregii vieți?

● Ce schimbări în metodologia de predare implică axarea pe competențe cheie?

● Cum ar putea fi motivați profesorii să se implice în acest dificil proces de schimbare, știind că meseria de profesor nu mai este atât de atractivă? Cine ar avea capacitatea de a-i forma pe profesori în această direcție?

Opiniile colectate prin procedura de audierea publică se vor sintetiza într-un raport care va fi prezentat într-o conferință de presă, la o săptămână de la eveniment, va fi transmis tuturor celor care au participat, va fi postat pe site pentru publicul larg, va fi trimis Ministerului Educației și decidenților politici cu atribuții de decizie în domeniu.

Pentru formularea unei opinii este asigurată o minimă bibliografie, îndrumar de formulare a opiniei, procedura de audiere publică, modul de înscriere și participare la www.educatie.audieripublice.ro

Comisia de Inițiere a Audierii Publice

Societatea Academică din România
Academia de Advocacy
SIVCO România SA

București – Timișoara la 15 oct. 2009

Anexa 1.

Motivatia alegerii acestei teme pentru a fi dezbatuta in momentul de fata.

Negăsirea unor soluții corecte la aceste probleme, care ar echivala cu nefinalizarea reformei învățământului, ar avea câteva consecințe pe termen mediu. În primul rând, competitivitatea forței de muncă va rămâne scăzută. Conform Raportului al Băncii Mondiale pe 2007 privind România, la acest indicator suntem printre ultimele țări din Uniunea Europeană, iar în topul global al competitivității forței de muncă ne situăm pe locul 85 (World Economic Forum 2007-2008).

În al doilea rând, într-o societate post-industrială există o strânsă conexiune între potențialul de dezvoltare al unei țări și existența unui sistem educațional performant, foarte important fiind nivelul la care se află științele exacte.³

Faptul că în multe locuri de pe glob se dorește acum ca sistemele de învățământ să aibă ca obiectiv principal dobândirea de către elevi a unor asemenea competențe cheie are legătură cu aceste consecințe. Despre ce este vorba? Societatea s-a schimbat profund în ultimele decenii. Apariția tehnologiei informației a generat modificări profunde atât în economie, cât și în societate.

În primul rând, s-au schimbat structura organizațională și practicile din zona economică. Prin urmare, au început să fie căutați angajați care să aibă alte tipuri de abilități. În economia actuală, globalizată și foarte dinamică, memorarea sau utilizarea de proceduri simple au devenit secundare, fiind tot mai puține joburi care implică o muncă de rutină. Angajații se confruntă acum cu multe situații noi, ne-standard, în care trebuie să răspundă rapid și eficient la probleme complexe, să gestioneze informații, să genereze cunoștințe noi sau să comunice eficient. A crescut, totodată, și gradul de dificultate al problemelor cu care ne confruntăm în viața personală. Or, școala noastră este departe de a forma asemenea abilități.

Având în vedere dificultatea acestor probleme, țara noastră ar trebui să participe la proiectele internaționale importante care vizează îmbunătățirea lor: *Partnership for 21st Century Skills*, proiectul [*The Definition and Selection of Competencies*](#) (DeSeCo), derulat de OECD etc.

³ A se vedea discursul președintelui Obama ținut pe 27 aprilie în fața Academiei Naționale de Științe - *The White House, Remarks by the President at the National Academy of Sciences Annual Meeting, April 2009*
http://www.whitehouse.gov/the_press_office/Remarks-by-the-President-at-the-National-Academy-of-Sciences-Annual-Meeting/